

TÜRK VERGİ YARGISINDA DANIŞTAY FAALİYETLERİ VE KURUMSAL DEĞERLENDİRME

Hasan Faruk DALAMAN ¹

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 09.12.2022

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 12.12.2022

Atıf/©: Dalaman, H. F. (2022). Türk Vergi Yargısında Danıştay Faaliyetleri ve Kurumsal Değerlendirme, *Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies*, 2(1), 99-112.

Özet

Mevzuatımızda yer alan 2575 s. Danıştay Kanunu'na göre "Danıştay; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile görevlendirilmiş yüksek idare mahkemesi, danışma ve inceleme merciidir." Yargı sistemimiz içerisinde idari yargılama alanında yer alan Danıştay, ilk derece mahkemesi ve temyiz mercii görevlerini yerine getirmekle yükümlüdür. Danıştay'ın yargı görevinin yanında vatandaşlara en iyi şekilde hizmet verebilmesi etkin yönetim ve denetim sistemine sahip olması gerekir. İfade edilen etkin yönetim ve denetim sisteminin başarılı bir şekilde işlerlik kazanabilmesi için "kurumsal analiz" yapılması gerekmektedir. Yapılacak kurumsal analizde kurum kültürü, gösterge verileri, temel amaç ve hedefler, stratejiler, güncel ihtiyaçlar, gelişim, iyileştirmeler vb. unsurlar bağlamında değerlendirmelerde bulunularak ardından stratejik rapor oluşturulmalıdır. Yapılan analiz değerlendirmeleri ve sonucunda oluşturulan stratejik raporun en önemli yönü kurumun geleceğe yönelik planlamalarına ışık tutacak bir rehber niteliği taşımasıdır.

Anahtar Kelimeler: Danıştay, Yargı, Kurumsal Analiz, Gösterge Verileri.

JEL Kodları: H11, K34.

COUNCIL OF STATE ACTIVITIES AND CORPORATE EVALUATION IN TURKISH TAX JURISDICTION

Citation/©: Dalaman, H. F. (2022). Council of State Activities and Corporate Evaluation in Turkish Tax Jurisdiction, *Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies*, 2(1), 99-112.

Abstract

According to the Law No. 2575 on the Council of State, "The Council of State; The supreme administrative court appointed by the Constitution of the Republic of Turkey is the advisory and review authority." The Council of State (Danıştay), which is in the field of administrative jurisdiction within our judicial system, is obliged to fulfill its duties as a court of first instance and an appellate authority. In addition to its judicial function, the Council of State should have an effective management and control system in order to serve the citizens in the best way possible. Should be done "institutional analysis" is required for the effective management and control system to be successfully operative. In the institutional analysis to be made, corporate culture, indicator data, basic goals and objectives, strategies, current needs, development, improvements etc. evaluations should be made in the context of the elements and then a strategic report should be created. The most important aspect of the analysis evaluations to be made and the strategic report created as a result is that it is a guide that will shed light on the future plans of the institution.

Keywords: Council of State, Judgment, Corporate Analysis, Indicator Data

Jel Codes: H11, K34.

¹ Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, e-posta; hasan_dalaman@hotmail.com, kurumsal e-posta; 202252034004@ogr.akdeniz.edu.tr., ORCID: 0000-0003-2831-1161

GİRİŞ

Analiz; bir kurum veya kuruluşun hedef ve yapısının işleyişi, önceden belirlenmiş kriterlere göre uygunluğunun belirlenmesi ve elde edilen bulguların tarafsız bir şekilde tahlil edilmesi olarak tanımlanabilmektedir.

Analiz, yönetimin tamamlayıcı bir rehber niteliğindedir. Analiz, amaçlara ulaşmak için belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesine yardımcı olmaktadır. Bununla da kalmayıp kurum veya kuruluş tarafında olası olumsuz ya da tehdit oluşturabilecek durumlar hakkında bilgi sahibi olunması aynı zamanda gün geçtikçe değişen ve gelişen dünyada günün ihtiyaçlarına göre gelişim ve iyileştirmelerin yapılabilmesi için de yol göstericidir. Kurum veya kuruluşların sunmuş oldukları hizmetlerin hedef göstergeye ulaşması böylelikle analiz ve kurum performansının başarılı olduğunu gösterir.

Bu çalışmanın amacı, yargı sistemimiz içerisinde yer alan ve yüksek mahkeme olan Danıştay'ın yargısal faaliyetlerinden kurumsal analizi dahil kapsamlı çerçevede ele almaktır. Bu amaçla ilk olarak Danıştay'ın yargı faaliyetleri devamında da kurum olarak Danıştay'ın kurumsal altyapısının, performans göstergelerinin, amaç ve hedeflerinin saptanması ile son olarak bu hedeflere ulaşmak için önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmanın ilk kısmında yargı kavramı açıklanmaya çalışılmış devamında vergi yargısı, vergi uyuşmazlıkları yargısı, vergi uyuşmazlıklarının çözüm süreci, Danıştay'ın faaliyetleri ışığında kurumsal analizi ve değerlendirilmesi son olarak ise amaç ve hedeflere yönelik öneriler başlıkları ele alınmıştır.

1. Yargı

T.C. Anayasasında devletin; yasama, yürütme ve yargı yetkisine sahip olduğuna açıkça yer verilmiştir. Devletin mutlak egemenlik gücünü aldığı ve beraberinde soyut hukuk kurallarının somut bir olay ile ilişkilendirilerek uygulanmasına “*yargı yetkisi*” denilmektedir. Bu bağlamda Anayasanın 9. maddesine göre “Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır.” ifadesi yer alır. Bu ifadede yer alan “ve tarafsız” ibaresi 2017 anayasa değişikliği ile eklenmiştir. Anayasanın yargı bağımsızlığı ifadesi ile yargı organlarının tümünü (yani mahkemeleri) yasama ve yürütme organlarına karşı korunması (*Mahkemelerin bağımsızlığı*)⁵ ve devamında mahkemelerde görev yapan hakimlerin herhangi bir uyuşmazlığın çözümünde kendini *hakimlik teminatı*⁶ ile güvence altında hissetmelerini sağlanması amaçlanmıştır. Dolayısıyla, *yargı kavramı*; soyut hukuk kaidelerinin bağımsızlığı ve

⁵ Mahkemelerin bağımsızlığı;

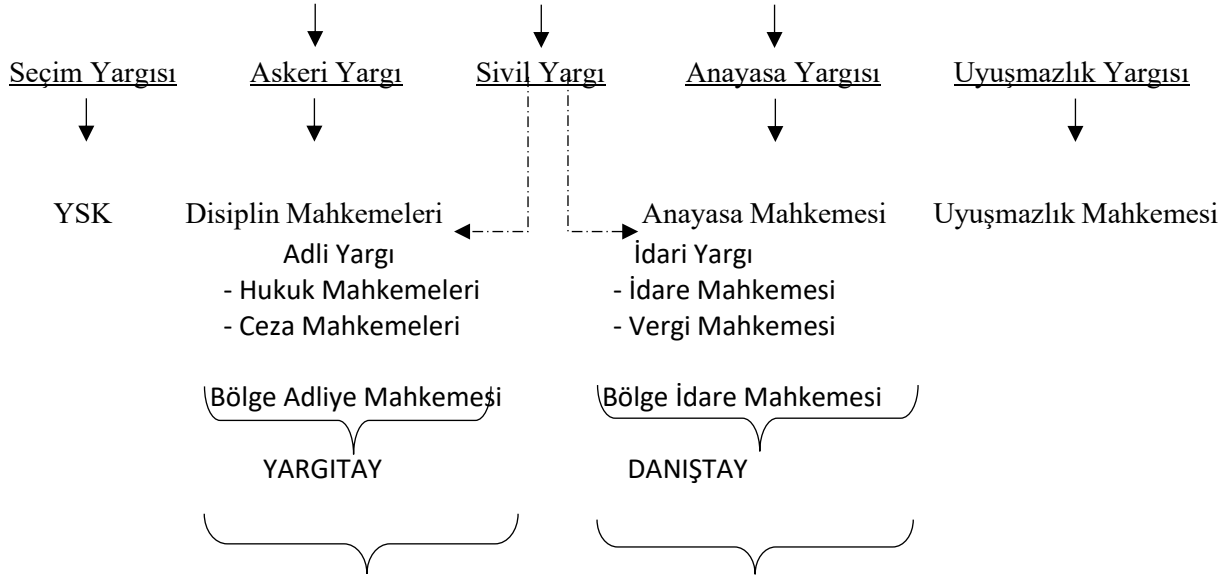
- Hakimlerin görevlerinde bağımsız oldukları, Anayasal hukukun üstünlüğüne uygun olarak vicdani kanaatlerine göre karar verecekleri,
- Yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere emir ya da talimat verilemeyeceği hatta tavsiye ve telkinde bulunulamayacağı,
- Görülmekte olan bir dava hakkında yasama organında soru sorulamayacağı, görüşme yapılamayacağı ve beyanda bulunulamayacağı,
- Yasama ve yürütme organları kararları ile idare mahkemelerinin kararlarına uymak zorunda oldukları, bu organların mahkeme kararlarını değiştiremeyecekleri ve gecikmeksizin uygulamak zorunda oldukları ifade edilmektedir.

⁶ Hakimlik teminatı; Hakimlerin bir dava dosyasının sonuçlandırılması ve karara bağlanması sürecinde kendilerini güvende hissetmelerinin sağlanması noktasında;

- Hakimler ve savcılarının görevlerinden azlolunamayacağı,
- Kendilerinin istemi olmadıkça 65 yaşından önce emekli edilmeyeceği,
- Mahkemenin ya da kadronun kaldırılması ile aylık, ödenek ve özlük haklarından yoksun bırakılmayacağı ifade edilir.

tarafsızlığı mahkemeler tarafından belirli somut bir olaya yargısal usullere uygun olarak uygulanması ile hukuki uyuşmazlıkları kesin olarak karara bağlamak şeklinde tanımlanır. Daha basit ifade edecek olursak yargı kavramı; taraflar arasındaki hak ve yükümlülükleri belirleyerek iki taraf arasındaki bir anlaşmazlığı karara bağlayan bir mahkeme kararıdır.

YARGI SİSTEMİ

2. Vergi Yargısı

Vergisel yükümlülüklerle ilgili olarak taraflar arasında ortaya çıkan uyuşmazlıklar dava edildiğinde vergi hukuku ile yargının ikili ilişkisi söz konusu olmaktadır. İdare ile çözüme ulaşamadığı durumlarda vergilendirme süreci kapsamındaki kişiler (mükellef, vergi sorumlusu vb.) haklı olduğu bir konuda mağdur edildiği veya zarara uğratıldığı sebebiyle yapılan işlemleri yargı yolu ile çözüm aramaya başvururlar. Dolayısıyla vergi yargısı; vergilendirme faaliyetlerini hukuksal düzen içerisinde ele alarak ve aynı zamanda normlar hiyerarşisini de göz önünde bulundurulması ile karara bağlanmasını sağlayan yargı birimidir. Başka bir ifade ile vergi yargısı;

Vergi yargısının tam olarak anlaşılabilmesi için “kanun yolu” kavramını da anlamamız gerekmektedir. Kanun yolu, halk arasında bilinen anlamı bir üst mahkemeye başvuru yolu demektir ancak biraz detaylandırılacak olursak kanun yolu; bir yargılama sürecinde mahkeme tarafından verilen nihai kararın davaya taraf olanların beklentilerine aykırı olduğu iddiası ile talepleri halinde daha üst yargı merciine başvurarak yeniden incelenmesini sağlamaktır. Buradan hareketle “kanun yolu” ifadesi olağan kanun yolu ve olağanüstü kanun yolu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

- *Olağan kanun yolu;* Henüz karara bağlanmamış (kesinleşmemiş) kararlara karşı gidilen kanun yolları olarak ifade edilir. Bunlar; “İstinaf (BİM)” ve “Temyiz (Danıştay)” aşamalarından oluşmaktadır.
- *Olağanüstü kanun yolu;* Olağan kanun yolunun aksine kesinleşmiş kararlar için başvuru kanun yolları olarak ifade edilir. Bunlar; “Kanun Yararına Temyiz (Bozma)” ve “Yargılamanın Yenilenmesi” şeklindedir.

Vergi yargılaması temelinde idari yargı alanında yer almaktadır ve vergi yargılaması kapsamındaki uyuşmazlıklar 2577 s. İYUK (İdari Yargılama Usulü Kanunu) çözüme kavuşturulmaya çalışılmaktadır. İYUK dışında “VUK, 2576 sayılı BİM, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun ile 2575 sayılı Danıştay Kanunu” da vergi yargısında temel teşkil eden kanunlardır.

2.1. Vergi Yargısının Fonksiyonları

Vergi yargısı uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmasının yanında bazı fonksiyonları da yer alır. Vergi yargısının fonksiyonları şunlardır;

- Uyuşmazlıkları çözüme kavuşturma,
- Yargısal denetim,
- İçtihat yaratma,
- Vergi adaletini sağlama,
- Çıkar dengesinin sağlanması,
- Hukuki güvenlik sağlamadır.

2.2. Vergi Yargısı Organları

İlk derece mahkemeleri; “İdare Mahkemeleri” ve “Vergi Mahkemeleri”, Üst mahkeme (İstinaf); Bölge İdare Mahkemeleri”, Yüksek mahkeme (Temyiz); “Danıştay” yer alır.

2.2.1. İlk Derece Mahkemeleri

İlk derece mahkemesi olan *vergi mahkemeleri*, coğrafi konum ve bölgedeki iş yüküne göre Adalet Bakanlığı tarafından kurulur. “Vergi mahkemesi; idarenin vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali gelirleri ve bunların zam ve cezalarına ilişkin iptal davası ve tam yargı davalarına bakmakla görevli idari mahkemedir (İYUK m.1).

Vergi mahkemelerinin bakmakla yükümlü olduğu davalar şunlardır;

- a) Genel bütçeye sahip kurumlar ile belediyeler, il özel idareleri ve köylere ait vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümlülükler ve bunların zam ve cezalarına ilişkin davalar,
- b) 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun uygulanmasına ilişkin davalar,
- c) Diğer kanunlar ile vergi mahkemelerinin görevlendirildiği işler.

2.2.2. İstinaf

İlk derece mahkemelerinin ardından üst mahkeme bölge idare mahkemeleri görev almaktadır.

İkinci derece mahkemelerin (bölge idare mahkemeleri) görevleri şunlardır;

- a) İstinaf başvurularının incelenip karara bağlanması,
- b) Yargı çevresinde idare ve vergi mahkemeleri arasında çıkan görev ve yetki uyuşmazlıklarının kesin karara bağlanması,
- c) Diğer kanunlar ile bölge idare mahkemelerine verilmiş işlerin yapılması.

2.2.3. Temyiz

İdari yargı kolunun yüksek yargı mercii olan Danıştay temelleri T.C. Anayasasına dayanır.

Anayasanın 155. m. göre “Danıştay; ilk derece mahkemelerinde (vergi ve idare mahkemeleri) verilen ve kanunun başka bir idari yargı merciiine bırakmadığı karar ve hükümlerin son incelemesinin yapıldığı merciidir.” Danıştay kanunla gösterilmiş bazı davalara ilk derece mahkemesi olarak bakar.

Danıştay’ın ilk derece mahkemesi olarak bakmakla görevli olduğu davalar şunlardır;

- a) Cumhurbaşkanı Kararlarına,
- b) Cumhurbaşkanınca çıkarılan düzenleyici işlemlere (Cumhurbaşkanlığı kararnameleri hariç),
- c) Bakanlıklar, kamu kurumları ya da kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca ülke çapında uygulanacak düzenleyici işlemlere,
- d) Danıştay İdari Dairesi ve İdari İşler Kurulunca alınan kararlar üzerinde uygulanan eylem ve işlemlere,
- e) Birden çok idare veya mahkemenin yetki alanına giren işlere,
- f) Danıştay Yüksek Disiplin Kurulu kararları ile ilgili işleri yapmakla görevlidir.

3. Vergi Uyuşmazlıkları Yargısı

Uyuşmazlık; tarafların bir konuda fikir birliği sağlayamamaları nedeni ile (farklı görüşlere sahip olmaları) ortaya çıkan anlaşmazlığa denir. Uyuşmazlık mikro ve makro alanlarda da karşılaşılabılır. Yani kişiler arasında olabileceği gibi devletlerarasında da uyuşmazlık ortaya çıkabilir.

Vergi uyuşmazlığı ise; devlet(alacaklı) ile mükellef(borçlu) arasında ortaya çıkan ve vergilendirme sürecinin birinde tarh > tebliğ > tahakkuk > tahsil aşamalarından herhangi birinde ortaya çıkan anlaşmazlıklar olarak tanımlanabilir. Buradaki anlaşmazlık daha çok taraflar arasında ve vergi mevzuatına ilişkin anlama ve yorumlamada karşılaşılan farklılıklardır.

3.1. Vergi Uyuşmazlıklarında Danıştay’ın Rolü

Danıştay T.C. Anayasası ile görevlendiren idari yargı alanındaki yüksek mahkeme veya diğer bir tabirle temyiz merciidir.

Danıştay 15 daireden oluşur ve bu dairelerden 3-4-7-9 numaralı daireler vergi ile ilgili uyuşmazlıklara bakmakla görevlidir. Bu daireler dışında kalan 1 numaralı daire idari daire olup diğer daireler idari dava daireleridir.

*Danıştay'ın vergi uyuşmazlıklarının çözümünde görevli dava daireleri ve görevleri;*⁷

➤ Üçüncü Daire;

a) Gelir, kurumlar ve KDV (ithalde alınan katma değer vergileri hariç) ile ilgili olarak, Gaziantep ve Bursa Bölge İdare Mahkemelerinin vergi dava dairelerince verilen kararlarla, İstanbul (Anadolu Yakası) vergi dairelerinin taraf olduğu davaları çözümleyen vergi mahkemeleri ile Edirne, Tekirdağ, Kocaeli vergi mahkemelerince verilen kararların istinaf yoluyla incelemesini yapan İstanbul Bölge İdare Mahkemesinin vergi dava dairelerince verilen kararlara karşı yapılan temyiz başvurularını (Değişik: Danıştay Başkanlık Kurulunun 05/01/2022 tarih ve K:2022/1 sayılı kararı),

b) Vergi, harç, resim ve benzeri mali yükümlülüklerle ilişkin diğer vergi dava dairelerinin görevleri dışında kalan işleri çözümleyen dairedir.

➤ Dördüncü Daire;

a) Gelir, kurumlar ve KDV'ye ilişkin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu kararları ile düzenleyici diğer işlemlere karşı açılan davaları,

b) Gelir, kurumlar ve KDV(ithalde alınan katma değer vergileri hariç) ile ilgili olarak, Ankara Bölge İdare Mahkemesi vergi dava dairelerince ve İstanbul(Avrupa Yakası) vergi daireleri ile Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığının taraf olduğu davaları çözümleyen vergi mahkemelerince verilen kararların istinaf yoluyla incelemesini yapan İstanbul Bölge İdare Mahkemesinin vergi dava dairelerince verilen kararlara karşı yapılan temyiz başvurularını çözümler (Değişik: Danıştay Başkanlık Kurulunun 05/01/2022 tarih ve K:2022/1 sayılı kararı).

➤ Yedinci Daire;

Gümrük ve ithale ilişkin vergilere, ÖTV (özel tüketim vergisi), MTV (motorlu taşıtlar vergisi), VİV (veraset ve intikal vergisi), gider vergilerine ilişkin davalar ile temyiz başvurularını çözümleyen dairedir.

➤ Dokuzuncu Daire;

a) Gelir, kurumlar ve KDV (ithalde alınan katma değer vergileri hariç) ile ilgili olarak, Erzurum, Adana, İzmir, Samsun ve Konya Bölge İdare Mahkemelerinin vergi dava dairelerince verilen kararlara karşı yapılan temyiz başvurularını,

b) Damga vergisine, emlak vergisine, il özel idareleri, belediye ve köylere ilişkin resim, harç ve payları ile bunların diğer gelirlerine ve bunlara ait tarifelere, Harçlar Kanununa ilişkin davalar ile temyiz başvurularını çözümleyen dairedir.

⁷ Danıştay Resmi Sitesi, Danıştay Başkanlık Kararları, <https://www.danistay.gov.tr/icerik/26>.

3.2. Danıştay'ın Dava Daireleri Arasındaki Uyuşmazlıkların Çözümü

Danıştay dava dairelerinin görevleri Danıştay Kanunu'nda yer almaktadır ancak bazı uyuşmazlıkların çözümünde Danıştay dava daireleri arasında da anlaşmazlık çıkabilmektedir. Bu anlaşmazlık daha çok görev ve yetki yönünden çıkmaktadır. İlk olarak görev yönünden uyuşmazlığı açıklamaya çalışayım. Bir dava konusunun hangi dava dairesinin görevi olduğu Danıştay Kanunu'nda belirtilse de bir daire kendisinde gönderilen davayı görevi içinde olduğunu görmeyerek dosyayı ilgili daireye gönderebilir. Dosyanın gönderildiği dairede aynı şekilde kendisini görevsiz olduğunu kabul ederek, kendisine gönderen daireyi görevli kabul edebilir. Bu durumda iki daire arasında çıkan uyuşmazlığı karara bağlama yetkisi Danıştay'a aittir (Danıştay Kanunu md. 52/1).

İkincisi ise yetki yönünden uyuşmazlık durumudur. Şöyle ki yetki yönünden uyuşmazlık; olumsuz yetki uyuşmazlığı ve olumlu yetki uyuşmazlığı olarak 2'ye ayrılır.

Olumsuz yetki uyuşmazlığı; idari yargı alanında idare mahkemeleri ile vergi mahkemeleri arasında çıkmaktadır. Yetkisizlik kararı veren mahkeme, dosyayı ilgili idare ve vergi mahkemesine gönderir. Gönderilen mahkemede yetkisizlik kararı verirse *mercii tayini*⁸ yapılır. Mercii tayini şu şekilde yapılmaktadır; eğer yetkisizlik kararı veren iki mahkeme aynı yargı çevresinde ise Bölge İdare Mahkemesi (BİM), eğer yetkisizlik kararı veren iki mahkeme farklı yargı çevresinde ise o halde Danıştay tarafından mercii tayini yapılır. Mercii tayini kararı verildikten sonra ilgili mahkeme kararı reddedemez ve davaya bakmak zorundadır yani mercii tayini kararı kesindir.

Olumlu yetki uyuşmazlığı; Bir dava konusunda iki mahkemenin de kendisini yetkili görmesidir. Olumlu yetki uyuşmazlığı çok karşılaşılan bir durum değilken olumsuz yetki uyuşmazlığı daha çok görülmektedir. Olumlu yetki uyuşmazlığının çözümü de yine olumsuz yetki uyuşmazlığının çözümü ile aynıdır. Mercii tayini yapılarak çözüm sağlanır.

4. Vergi Uyuşmazlıklarının Çözüm Süreci

Vergi uyuşmazlıkları; uyuşmazlığa konu olan işlemin idare ya da doğrudan yargı organları ile çözüm yolu bulma yolunda sürecin başlangıcı kabul edilir. Buradan hareketle vergisel uyuşmazlıklar öncelikle idare ile sonuç alınamaması halinde ise yargı organlarına başvurulması ile çözüme ulaşılmaya çalışılır.

Vergisel uyuşmazlıkların idari aşamadaki çözüm yolları şunlardır; Uzlaşma, Hataların Düzeltilmesi, Pişmanlık ve Islah ile Cezada İndirimidir.

- a) *Uzlaşma;* halk tabiri ile anlaşma, hem fikir olma, sulh sağlama gibi anlamlarda kullanılır. Özellikle son yıllarda ivme kazanan uzlaştırma müessesesi, İngilizcesi "Compromise in the Tax Law" olan Vergi Hukukunda Uzlaşma şu şekilde tanımlamak mümkündür; "Mükellef ya da adlarına ceza kesilenler ile vergi dairesi arasında vergi kanunlarının uygulanması nedeniyle doğan uyuşmazlıkların, tarafların karşılıklı görüşme yolu ile daha başlangıçta ödenecek olan vergi ve ceza miktarı üzerinde mutabakat sağlanarak ortadan kaldırılması, yargısal yol ve usullerin uygulanmasına gerek bırakılmaksızın çözüme kavuşturulmasıdır."
- b) *Hataların Düzeltilmesi;* vergi yapısının karmaşıklığı, vergi kanunlarında ve politikalarında çok

⁸ Mercii Tayini; İYUK md. 44'de belirtilen nedenler ile davaya bakmakla yetkili mahkemenin belirlenmesinde tereddüt ortaya çıktığı hallerde, davaya bakacak idari mahkemenin tespit edilmesidir.

sık düzenleme yapılması vergi hatalarının oluşmasına zemin hazırlayacak ve hatalar kaçınılmaz olacaktır. Bu nedenlerdedir ki vergi hukukunda hataların düzeltilmesine yer verilmiştir. Bu hatalar; hesap hataları ve vergilendirme hataları olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda hataların düzeltilmesi; idarece re' sen ya da mükellefin idareye başvurusu ile işlerlik kazanacaktır. Düzeltme ile amaçlanan vergi hatalarının yargı organlarına başvurulmaksızın idare tarafından hatanın düzeltilmesi işlemidir.

- c) *Pişmanlık ve İslah*; Vergisel uyuşmazlıklarda pişmanlık ve ıslah çözüm yolu; vergi borçlusu mükellefin beyanlarına dayanan vergi türlerinde vergi ziyayı cezası durumlarının varlığı nedeniyle oluşan uyuşmazlığın, yargı yoluna başvurulmaksızın çözüme kavuşturulması amacıyla oluşturulmuş müessesedir. Dikkat edilmesi gereken pişmanlık ve ıslah hükümleri emlak vergisinde uygulanmamasıdır.
- d) *Cezada İndirim*; Mükellef ya da vergi sorumlularına yaptırım olarak kesilmiş vergi ziyayı cezaları ve usulsüzlük cezaları nedeniyle mükellefin idare ile uzlaşmaya varması sonucunda kesilmiş olan cezaların belli bir oranında indirim yapılmasına imkan sağlayan çözüm yoludur.

5. Danıştay'ın Faaliyetleri Işığında Kurumsal Analizi ve Değerlendirilmesi

Öncelikle “*kurumsal analiz*” kavramını tanımlamamız gerekirse; Kurumsal Analiz, kurum veya kuruluşların çalışmalarının incelenmesi, verimliliği ve etkinliğini düşüren faktörler ile kurumun kuvvetli ve zayıf yanlarının tespitidir.

Kurumsal analiz ile altyapı, performans göstergeleri, amaç ve hedefler ele alınarak analizi ve sonucunda değerlendirmelerde bulunulması ve ek olarak mevcut durumun göz önünde bulundurulması ile hedeflenen seviyeye çıkabilmek için yapılması gerekenler hakkında önerilerde bulunulması sürecidir.

Bu bölümünde T.C. Danıştay Başkanlığı web sayfasında⁹ yer alan; istatistikler, faaliyet raporları, yıllık raporlar, performans programları ve mali gösterge verileri ele alınarak derlenmiş ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

5.1. Kurumsal Altyapının Değerlendirilmesi

- *Kurumsal altyapının kuvvetli yönleri*;
- Bağımsız ve tarafsız, Anayasal yargı kurumu olması
- İçtihat mahkemesi niteliği taşıması
- Şeffaf ve hesap verebilir yönetim anlayışı ile faaliyetlerini sürdürmesi
- Köklü bir tarihe sahip olmasının yanında saygın ve güvenilir olması
- Görev alanı ile ilgili konularda ve özellikle TVS'nin gelişimine katkı sağlaması

⁹ Danıştay Resmi Sitesi, <https://www.danistay.gov.tr/>

- Alanında uzman nitelikli personelinin bulunması
- Üniversiteler ile iş birliği içerisinde olması
- Başta ülkemiz ekonomisine bunun yanında sosyal ve kültürel gelişmeyi sağlaması
- E-devlet üzerinden verilere erişebilme imkanının sağlanması

➤ *Kurumsal altyapının zayıf yönleri;*

- Yargılama sürecinin uzun sürmesi
- Yargılama sürelerinin öngörülememesi
- İş yükü fazlalığının karar gerekçeleri üzerindeki olumsuz etkisi
- İş yükü fazlalığı nedeniyle yargılama hizmetinin niteliğinin artamaması
- İş yükü fazlalığı nedeniyle bilimsel çalışmaların takip edilememesi

5.2. Performans Göstergeleri ve Değerlendirilmesi

Gösterge	Ölçü Birimi	2020 Planlanan	2020 Gerçekleşme	2021 Planlanan	2021 Gerçekleşme	2022 Hedef	2023 Tahmin	2024 Tahmin
1.) Kriterlerine göre yazılan karar sayıları	Sayı	110.000	150.639	180.000	233.696	260.000	350.000	430.000

Değerlendirme: 2021 yılında yazılan karar sayısı, planlanan sayının üzerinde olduğunu görmekteyiz. Bu bize Danıştay'ın karar yazma sürecini etkin ve özverili yönettiğinin bir göstergesidir bunun yanında yıl bazında karar yazılarında artış sağlanması kurumun gelişim ve iyileştirmelere önem verdiği ve yakından takip ettiğini söyleyebiliriz.

Gösterge	Ölçü Birimi	2020 Planlanan	2020 Gerçekleşme	2021 Planlanan	2021 Gerçekleşme	2022 Hedef	2023 Tahmin	2024 Tahmin
2.) Yayınlanan karar sayısı	Sayı	4.940	7.488	6.715	67.755	70.000	105.000	140.000

Değerlendirme: Kurumun web sayfasında ve T.C. Danıştay Başkanlığı Kararlar Dergisi'nde, Danıştay kurullarının ve daire kararlarının yayınlanması ile hedeflenen diğer yargı organlarının herhangi birinde verilecek olası kararlara katkı sağlanmasıdır. Göstergeleri incelediğimizde 2020 ve 2021 yıllarında planlanan sayının üzerinde karar yayınlanmıştır.

Gösterge	Ölçü Birimi	2020 Planlanan	2020 Gerçekleşme	2021 Planlanan	2021 Gerçekleşme	2022 Hedef	2023 Tahmin	2024 Tahmin
3.) Devredilen dosya sayısı	Sayı	120.000	134.415	75.000	129.135	115.000	95.000	75.000

Değerlendirme: Bu gösterge ile hedeflenen geçmiş yıllardan devredilmiş dosyalara öncelik tanınarak dosya sayısının azaltılması, dosyanın sonuçlandırılması ve karara bağlanmasıdır. Bu bağlamda yıllara baktığımızda 2021 yılından 2022 yılına 75.000 dosyanın devredilmek üzere planlandığını görmekteyiz fakat 2022 yılına 129.315 dosya devredilmiştir. 2020 yılında ortaya çıkan koronavirüs pandemik krizi nedeniyle esnek çalışma sisteminin uygulanması sonucunda yargılama sürecinin de olumsuz etkilenmiş olduğu nedeni ile planlanan sayının aşıldığı çıkarımında bulunabiliriz.

Gösterge	Ölçü Birimi	2020 Planlanan	2020 Gerçekleşme	2021 Planlanan	2021 Gerçekleşme	2022 Hedef	2023 Tahmin	2024 Tahmin
4.) Dosyaların sonuçlanma süresi	Gün	439	692	348	681	489	438	388

Değerlendirme: Bu göstergede ise dosyaların karara bağlanmasının ardından yazımı, gerekli imzaların tamamlanması ve ilgililere tebliğ sürelerinin minimum seviyeye indirilmesi amaçlanır. 2020 ve 2021 yıllarında planlanan gün sayısının üzerinde gün sayısı ile dosya sonuçlandırılmıştır. Bunun nedeni önceki göstergede de değerlendirdiğim gibi koronavirüs salgının etkisidir. Salgın nedeni ile yargılama süreçlerinin uzadığını devamında da dosyaların sonuçlandırılması noktasında gün sayının arttığını söyleyebiliriz.

Gösterge	Ölçü Birimi	2020 Planlanan	2020 Gerçekleşme	2021 Planlanan	2021 Gerçekleşme	2022 Hedef	2023 Tahmin	2024 Tahmin
5.) Hakime havale edilen aylık dosya sayısı	Sayı	45	30	40	41	35	30	30

Değerlendirme: Bu göstergedeki ana hedef Danıştay hakimleridir. Burada hakimlerin aylık olarak bakması gereken dosya sayısının azaltılması ve bu sayede hakimlerin kendi gelişimlerini sağlamaları için akademik araştırma ve çalışma yapmaları, bilimsel görüşlerde(doktrin) bulunma gibi kendilerini geliştirmeleri amaçlanır. Hakimlerin mesleki donanımlarının geliştirilmesinin yanında yargılama süreçlerinin niteliğinin de iyileştirilmesi sağlanır.

2020 yılında planlanan ile gerçekleşen dosya sayılarına baktığımızda hakimlerin bakması gereken aylık dosya sayısının azaldığını söylememiz mümkündür. 2021 yılında ise 2020 yılına göre gerçekleşen rakamlara bakıldığında hakimlerin bakması gereken aylık dosya sayılarında görece olarak artmıştır fakat 2021 yılı bazında planlanan sayı ile gerçekleşen arasında bir dosya fark ile hedeflenen rakama ulaşılmıştır.

5.3. Temel Amaç ve Ulaşılacak İstenen Hedefler (Öncelikler)

Yukarıda ele aldığım kurumsal altyapının değerlendirilmesinin devamında performans göstergelerinin değerlendirilmesi yapılmıştır bu başlıkta ise bu veriler ele alınarak sentezlenmesi ile bu başlıkta Danıştay'ın temel amaç ve hedefleri çıkarımında bulunulmuştur.

Yargılama hizmetinin kalitesinin artırılması

- Yargı mensuplarının iş yükünün azaltılması
- Kararların gerekçeleri ve yazımının geliştirilmesi
- Yargılamanın olabildiğince uygun sürede tamamlanması
- Yargı organları arasındaki içtihat ayrılığının olmaması
- Mesleki bilgi ve yetkinliklerin geliştirilmesi

Danıştay'ın işlevlerinin güçlendirilmesi

- Kurumun danışma ve inceleme işlevlerinin olabildiğince güçlendirilmesi ile maksimum etkinlik sağlanması

I. Kurum bazında yeteneklerin geliştirilmesi

- Kurum kültürünün geliştirilmesi
- Kurumun bilişim ağı ve bilgi yönetimi sisteminin güçlendirilmesi
- Kamuya açık karar, yayın, dosya hizmetlerinin kalitesinin artırılması
- İstihdam sürecinde insan kaynaklarında kalite artışının sağlanması

II. Kurumsal haberleşmenin geliştirilmesi

- Yükseköğretim kurumları (üniversite, fakülte ve yüksekokul) ve uluslararası yargı kuruluşları ile haberleşme ağının güçlendirilmesi beraberinde ortak payda da iş birliğinin sağlanması

6. Amaç ve Hedeflere Yönelik Öneriler

- ❖ Yargılama sürecinin günümüz gereklilik ve ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi,
- ❖ İdare ile vatandaş arasında çıkan bir uyuşmazlığın yargıya başvurmaksızın çözüme kavuşturulmasına yönelik alternatif yolların (uzlaşma, arabuluculuk gibi) yasa ile etkin olması,
- ❖ Yargıya taşınmadan çözümü sağlanması ile iş yükünün azaltılması,
- ❖ Danıştay'ın Oidari yargı içerisinde iletişim ve koordinasyonun sağlanması ile idari yargı alanında oluşabilecek içtihat farklılıkları sorunun çözülmesi,
- ❖ Danıştay'ın görevi ile ilgili konularda özellikle İYUK'un hazırlanması, kanun maddelerin günümüz ihtiyaçlarını karşılaması yönünde hazırlanmasında katkıda bulunulması,
- ❖ Haberleşme ve iş birliği noktasında kamu kurumları, yükseköğretim kurumları, uluslararası yargı kuruluşları vb. ile ortaklaşa araştırma, çalışma ve projelerde bulunulması böylelikle kurum personelinin mesleki bilgilerinin artırılması,

- ❖ Amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesi için belirli aralıklar ile öngörülen faaliyetlerin takibi ve değerlendirilmesi,
- ❖ Kaynakların ekonomik, etkin ve verimli kullanımının sağlanması ile iç kontrol sistemlerinin başarılı işleme ve sonucunda gereken önlemlerin zamanında alınması,

şeklinde önerilerde bulunabiliriz.

SONUÇ

Yargılama; bağımsız ve tarafsız mahkemelerce, hukuksal düzen içerisinde ve normlar hiyerarşisinin de göz önünde bulundurulması ile en iyi şekilde yapılmalıdır. Özellikle Danıştay, Sayıştay, Yargıtay gibi yüksek mahkeme niteliğindeki kurumlarda bu unsurların daha etkin olduğunu görürüz. Bu konuda ifade edilen profesyonellik ve kusursuzluk ile çalışmanın devamında ele alınan kurumsal analiz ile aralarında sıkı ilişki içinde olduğu kanısına varılmıştır.

Kurumsal analiz hem kamu sektöründe hem de özel sektörde ihmal edilmemesi gereken bir unsurdur. Analiz sayesinde yönetimin işleyiş sürecinde aksaklık yaratan faktörler belirlenerek daha etkin ve verimli çalışması sağlanmaktadır. Bu bağlamda kamu kaynak verimliliği sağlanması ile vatandaşa en iyi şekilde hizmetin sağlanması amaçlanır.

Kusursuz bir denetim ve önem arz eden analiz faktörlerinin bir arada yer aldığı kurumlarda yapılacak kurumsal analiz daha şeffaf ve profesyonel bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Çalışmada Danıştay noktasında yapılan kurumsal analizde hedef göstergelere ulaşıldığını görmekteyiz bu da Danıştay'ın yargı sürecini ve kurumsal hedeflerini profesyonelce yürüttüğünü göstermektedir. İşte tam da bu noktada Danıştay faaliyetleri ışığında kurumsal analiz önem kazanmaktadır. Ne kadar iyiyim?, Kurumun başarısı nedir?, Ne kadar ilerleme kaydetmişim?, Hedeflerime ulaşabildim mi? gibi soruların cevabı kurumsal analize dayanmaktadır.

Özetle bu sorular sonucunda elde edilen bulgulara göre yapılan müdahale ve iyileştirmeler analizin, kurum bazında pozitif etkilerini ortaya koymaktadır.

Danıştay faaliyetleri ışığında yapılan kurumsal analiz ile belirli göstergelere yönelik ulaşılmak istenen amaç ve hedefler ortaya koyulmuştur. Devamında ise bu amaç ve hedeflere ulaşmak, kurum niteliğini arttırmak amacı ile önerilerde bulunulmuştur.

KAYNAKÇA

- Aka, Y. (2009). “Türkiye’de Vergi Uyuşmazlıklarının Çözümünde Vergi Mahkemelerinin Yeri ve Önemi” (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir.
- Biniş, M. (2021). “Online Resolution of Tax Disputes: An Assessment on The Turkish Tax Judiciary System (Vergi Uyuşmazlıklarının Çevrim İçi Çözümü: Türk Vergi Yargı Sistemi Üzerine Değerlendirme)”, <https://ideas.repec.org/a/ris/buecrj/0564.html> (Erişim Tarihi: 15.11.2022)
- Bıyan, Ö. (2018). “Vergi Hukuku”, Dora Yayıncılık, Bursa.
- Ceylan, B. (2020). “Danıştay İçtihatlarında Anayasal Vergileme İlkelerinin Yansımaları

- <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1166333> (Erişim Tarihi: 15.11.2022).
- Danıştay Başkanlığı Resmi Sitesi, <https://www.danistay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 15.11.2022).
- Demir, K. Alp (2017). “Türk Kamu Yönetimi Denetim Sisteminde Danıştay ve Sayıştay Kurumlarının Analizi”, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/421898> (Erişim Tarihi: 15.11.2022).
- Dirikoç, R. (2019). “Vergi Yargılaması Hukukunda Temyiz” (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir.
- Ergün, Ç. (2006). “Vergi Yargılamasında Re’sen Araştırma İlkesi”, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/627859> (Erişim Tarihi: 15.11.2022).
- Kumar, K. (t.y.). “Judgment Writing”, https://districts.ecourts.gov.in/sites/default/files/7-Judgment%20Writing-by%20Ch%20Kishore%20Kumar_0.pdf (Erişim Tarihi: 15.11.2022)
- Pazarlıoğlu, E. (2010). “Vergi Uyuşmazlıklarının Çözümünde Vergi Mahkemelerinin Rolü” (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir.
- Tekinsoy, A. (2022). “Danıştay’ın Temyiz İncelemesi Üzerine Verdiği Kararların Uygulanması”, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/208316> (Erişim Tarihi: 15.11.2022).
- Turgut, A. (2020). “İdari Yargıda Temyiz” (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir.
- Vural, H. (2021). “Vergi Yargılamasında Re’sen Araştırma İlkesi” (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir.
- Yıldız, S. ve Bostan, K. (2017). “Development Of the Turkish Tax Jurisdiction in The Historical Process”, <https://dergipark.org.tr/en/pub/muvu/issue/28116/298707> (Erişim Tarihi: 15.11.2022)
- Yoruldu, M. (2020). “Vergi Uyuşmazlıklarının Çözümünde Vergi Mahkemelerinin Rolünün Değerlendirilmesi”, https://www.researchgate.net/publication/342448324_Vergi_Uyusmazliklarinin_Cozumunde_Vergi_Mahkemelerinin_Rolunun_Degerlendirilmesi (Erişim Tarihi: 15.11.2022).
- Yüce, M. (2019). “Vergi Yargılama Hukuku”, Ekin Yayınevi, Bursa.